

Leipzigin kirjamesuista Frankfurtin haastaja

Rauno Endén

Leipzigin kaupunki oli keskiajalta toiseen maailmansotaan saakka Saksan merkittävin messukaupunki. Se oli paitsi yksi Saksan tärkeistä teollisista keskuksista, myös erityisesti saksalaisen kulttuurialueen kirjan kustantamisen ja painamisen keskus. DDR:n aikana seurasi nopea taantuminen, jolloin Hannover ja Frankfurt vähitellen valloittivat Leipzigin aseman suurmessujen järjestäjänä. Leipzigilla on Saksojen yhdistymisen jälkeen ollut voimakas pyrkimys nousta uudelleen yhdeksi maan eturivin messukaupungeista.

Yhdistymishuuman aikana Leipzig onnistui ylipuhumaan liittovaltion tulemaan rahoitukseen mukaan, jolloin kaikkiaan 1,3 miljardia Saksan markkaa maksavan uuden messukeskuksen rakentaminen kaupungin rajalle tuli mahdolliseksi. Alueelle nousikin ennätysvauhtia lasista ja teräksestä rakennettu mahtava kompleks, joka koostuu parin hehtaarin laajuisesta, lähes 250 mertrin pituisesta sisääntulohallista ja kaikkiaan viidestä hallin molemmin puolin sijaitsevasta näyttelytilasta, joista kukin runsaan 20 000 kuutiometrin laajuisia. Rakennelman luojien lähtökohtana olivat viime vuosisadalla valmistuneet Lontoon ja Pariisin "kristallihallit" ja "Grand Palaiset". Uusi messukeskus on yksi itäisen Saksan suurimmista rakennushankkeista yhdistymisen jälkeen. Se avattiin jo huhtikuussa 1996.

Silta idän ja lännen välille

Leipzigin messujen strategiana on toimia sillana idän ja lännen välillä – sijaitseehan se aivan Euroopan keskipisteessä. Tälle ajatukselle rakentuivat tämänvuotiset kirjamesutkin maaliskuussa 1997. Pyrkimyksenä on painottua Keski- ja Itä-Euroopan kirjallisuuteen. Viime vuonna erikoistuttiin Venäjän kirjallisuuteen, nyt pääteemana oli Baltian maiden kirjallisuus ja ensi vuonna painopiste on Romanian kirjallisuudessa. Baltian maiden yhteinen messuosasto oli ehkä suurin yksittäinen osasto messuilla.

Muun maailman näkökulmasta Baltian kirjallisuus on ehkä ollut valkoinen läikkä maailmankartalla – näiden messujen jälkeen ehkä ei enää. Virosta oli mukana runsaat 20 näytteilleasettajaa, Liettuasta 30 ja Latviasta peräti runsaat 40; yhteislukumäärä tarkalleen 102. Pari-kolmekymmentä balttikirjailijaa esiintyi seminaareissa, he lukivat tekstejään ja olivat halukkaiden haastateltavina osastoilla. Mukana oli sekä nuoria vielä tuntemattomia kykyjä että paremmin tunnettuja vanhemman polven edustajia.

Leipzigin kirjamesut ovat nopeasti kehitymässä alan yhdeksi pääkäsitelmukseksi, vaikka laajuudessaan ne jäävätkin yhä selvästi Frankfurtin messujen varjoon. Näytteilleasettajia oli tällä kertaa 33 eri maasta runsaat 1600. Messuilla oli – toisin kuin Frankfurtissa – voimakkaasti eurooppalainen ja erityisesti saksalainen yleisilme. Lähes 2/3 kaikista näyttelyosastoista oli saksalaisia. Aasia, Amerikat sekä Afrikka olivat vain marginaalisesti edustettuina. Eurooppalaisia lähellä olevan kirjallisuuden näkyvyys olikin aivan toista luokkaa kuin Frankfurtin ylipursuvan runsas, kaiken kattava ja messukävijän voimat ylittävä tarjonta.

Leipzigissa pääroolissa kirja

Tämänkertaiset messut pidettiin vielä Leipzigin keskellä sijaitsevassa vanhassa ja nuhrisuudesta huolimatta omalla tavallaan tunnelmallisessa Messehofissa, jonka kuusi korttelin kokoista kerrosta olivat ääriään myöten täynnä. Varsinaisten messujen kävijämäärä nousi 40 000 henkeen, joista kirja-ammattilaisiksi rekisteröityneitä oli n. 8000 kävijää.

Kirjamesuihin liittyi myös runsaasti kirjaan ja kirjailijoihin liittyviä erillistapahtumia, kuten vuoden kauneimmat kirjat -näyttely, kaksipäiväinen kansainvälinen kirjastosymposio, laadukkaat antikvariaattimessut, filmiesityksiä sekä "Leipzig lukee" -tapahtumat, joita oli kaikkiaan 473 kappaletta. Niissä esitettiin yli 500 kirjailijaa lukemalla näytteitä kirjoistaan ja kertomalla kirjailijantyönsä taustoista. Mukana oli melkoinen joukko myös kansainvälisesti tunnettuja kirjallisia kuuluisuuksia. Kaikkiaan messuihin ja niiden oheistapahtumiin osallistuneiden määrä nousi kuuteenkymmeneentuhanteen henkeen.

Suomi ja neljä muuta pohjoismaata olivat edustettuina yhteisellä osastolla, jonka teemana oli Zugvögel, Muuttolinnut. Suomalaisista kirjailijoista paikalla olivat Finlandia-palkinnon voittanut Irja Rane, Daniel Katz ja saamelaiskirjallisuutta edustanut Kirsti Paltto. Suomalaisien ja muiden pohjoismaisten kirjailijoiden yhteisesiintymiset "lukusissa" ja osastoilla keräsivät suuret joukot kiinnostuneita kuulijoita. Yhteispohjoismainen osasto näytti herättävän runsaasti mielenkiintoa suppeudestaan huolimatta.

Suomalaisilla kustantajilla ei ollut lainkaan omia erillisosastoja messuilla, mikä oudoksuttaa. Tarjoaisivathan Leipzigin eurooppalaiseen kirjallisuuteen keskittyvät messut paljon Frankfurtia paremmat mahdollisuudet päästä esille ja tulla näkyväksi. Lieneekin vain ajan kysymys, että suomalainen kauno-, tieto- sekä tiedekirjallisuus löytävät Leipzigin tarjoamat mahdollisuudet.

Tieteellisen julkaisutoiminnan kannalta oleellisempaa kuin julkaisuoikeuksien myynti, on tieteestä tiedottamisen nimissä tapahtuva esilläolo ja näkyminen messuilla. Ne tarjoavat yhden harvoista merkittävistä mahdollisuuksista manifestoida omaa olemassaoloaan laajemmissa ulkomaisissa yhteyksissä.

Leipzigin messuja näytti kauttaaltaan leimaavan kulttuurin ja humanistisen sivistyksen ilmapiiri toisin kuin Frankfurtin läpikaupallistuneilla messuilla. Leipzig tuntui koonneen paikalle todellisia kirjan rakastajia. Sinne tultiin kuulemaan itse kirjoittajia ja keskustelemaan heidän kanssaan. Näytti siltä, että vuorovaikutus tekijän ja lukijan välillä toimi harvinaislaatuisella tavalla. Kirjaa tarkasteltiin sisällöstä käsin eikä pelkkänä taloudellisenä tuotteena. Toivoa vain sopii, että tämä perinne jatkuu tulevilla Leipzigin kirjamesuilla, jotka ensi vuodesta alkaen pidetään uudessa messukeskuksessa.

Kirjoittaja on Suomen historiallisen seuran toiminnanjohtaja.